

سورة الاحقاف

عنوان:

ارزیابی کیفیت محتوایی درونی و بیرونی وبسایت‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران به عنوان زیرساخت‌های اشاعه اطلاعات

پژوهشگران:

اسماعیل مصطفوی

دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

Esmdoc@gmail.com

حمیدرضا کیانی

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی

h rkianih@gmail.com

الهام احمدی

کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی

ahmadielham2012@gmail.com

مقدمه و بیان مسئله

پیدایش فناوریهای نوین ارتباطی و شبکه های جهانی از عوامل ایجاد پدیده های به نام «وب سایت» هستند. وبسایت ها از جمله نقاط اتصال و ارتباط کاربران با پدیدآورندگان و کارگزاران اطلاعات در سازمانهای تجاری و خدماتی و ... شده اند. در شرایط جدید، کتابخانه ها نیز تغییراتی را در زمینه های ارائه خدمات اطلاعاتی به کاربران به وجود آوردند؛ به این صورت که امروزه بخش عمده ای از خدمات کتابخانه ها از طریق وب سایت کتابخانه ها قابل دسترس می باشد.

در این راستا، وبسایت کتابخانه ها به یک دروازه ای اطلاعاتی پویا، انعطاف پذیر، کاربر پسند، گسترده و رو به رشد تبدیل شده اند. برای برخورداری از یک وبسایت کارا و موفق، توجه به نگهداری و روزآمدسازی محتویات آن لازم و ضروری است و راه کاری مهم برای ارائه ای چهره ای پویا و فعال از مجموعه مورد نظر موجود در کتابخانه، در دنیای وب است.

از اینرو در پژوهش حاضر به بررسی کیفیت محتوایی اطلاعات و خدمات ارائه شده در وبسایتهای کتابخانه های دانشگاه های علوم پزشکی کشور، به عنوان یکی از محمل های ارائه اطلاعات، پرداخته شده است.

هدف و سوالات پژوهش

هدف پژوهش حاضر ارزیابی وضعیت موجود وبسایت‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران از لحاظ معیارهای مربوط به محتوای درونی و بیرونی آنها است.

برای دستیابی به این هدف سوالات زیر بررسی خواهد شد:

۱. وضعیت وبسایت کتابخانه‌ای دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از لحاظ معیارهای محتوای درونی چگونه است؟
۲. وضعیت وبسایت کتابخانه‌ای دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از لحاظ معیارهای محتوای بیرونی چگونه است؟
۳. وضعیت رتبه بندی کلی وبسایت کتابخانه‌ای دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از لحاظ معیارهای محتوای درونی و بیرونی چگونه است؟

روش پژوهش، پیمایشی توصیفی و نوع مطالعه کاربردی است.

گردآوری داده‌ها از طریق تحلیل محتوای وبسایت‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران صورت پذیرفته است.

جامعه‌ی پژوهش شامل وبسایت‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران (از میان ۴۹ دانشگاه علوم پزشکی، تعداد ۴۳ دانشگاه دارای وبسایت کتابخانه بودند که جامعه پژوهش در نظر گرفته شدند) بود.

ابزار گردآوری داده‌ها عبارت است از سیاهه‌ی ارزیابی معتبری که از طریق بررسی متون و پژوهش‌های مشابه، مشورت با صاحب‌نظران علم اطلاعات و دانش‌شناسی و متخصصان طراحی و پشتیبانی وبسایت و مقایسه با وبسایت کتابخانه‌های ۵ دانشگاه خارجی سنجیده شد. امتیاز هر یک از معیارها به این نحو بود که عناصر و ویژگی‌های وبسایت‌های کتابخانه‌ای دانشگاهی مورد بررسی، از نظر وجود و عدم وجود عناصر، مورد بررسی قرار گرفت. امتیازات در نظر گرفته شده برای گزینه‌های مربوط به وجود و عدم وجود به ترتیب عبارتند از: بله = ۱ و خیر = ۰. جمع امتیازهای مربوط به معیارهای محتوای درونی و محتوای بیرونی امتیاز نهایی هر یک از وبسایتها را شامل می‌شد..

پیشینہ پژوهش

مطالعات خارج کشور

- راوارد (۲۰۰۱)
- آری و می کانگ (۲۰۰۱)
- محمد حنفی، آنجانا و نگوپال (۲۰۱۰)
- شوکلا و تریپاتی (۲۰۱۰)
- استوجانووسکی (۲۰۱۰)

مطالعات داخل کشور

- ورع و حیاتی (۲۰۰۷)
- ورع و پرتو (۲۰۰۹)
- نوشین فر و نیکزاد (۲۰۰۹)
- حمدی پور (۲۰۱۱)
- علی بیگ و دیگران (۲۰۱۱)

یافته های پژوهش

وضعیت محتوای درونی

جمع امتیاز	معیار		
۱۹	بیان اهداف و رسالت کتابخانه		درباره کتابخانه
۲۸	تاریخچه کتابخانه		
۲۱	ساعات کار کتابخانه		
۳۱	معرفی بخش های مختلف کتابخانه		
۳۱	مسئولین	معرفی کارمندان کتابخانه	
۲۷	مسئولین بخش ها		
۲۶	کتابداران		
۱	تاریخ ایجاد وب سایت		درباره وب سایت
۴	معرفی طراحان وب سایت		
۱	بیان اهداف وب سایت		
۲۲	دارا بودن نقشه وب سایت		
۳۷	دارا بودن نمایه		امانت
۱۳	امکان رزرو وضعیت امانت عضو		
۱۲	امکانات رزرو		
۱۲	امکانات تمدید		
۱۰	امکان دسترسی به فهرست پیوسته کتابخانه		اطلاع رسانی و مرجع
۱۴	FAQ	ارائه خدمات مرجع از طریق پست الکترونیکی	
۱۳	از کتابدار پرس		
۰	ارائه خدمات اشاعه گزینشی اطلاعات	سایر خدمات	
۱	آگاهی رسانی جاری		
۶	خدمات تحویل مدرک		
۱۴	امانت بین کتابخانه ای		
۱۴	امکان دسترسی به فهرست پیوسته کتابخانه		ابزارهای تحقیق
۴	امکان دسترسی به فهرست کتابخانه های دیگر		
۳۶	دسترسی به مجلات اشتراکی دانشگاه		
۳۶	دسترسی به پایگاههای اطلاعاتی اشتراکی دانشگاه		
۱۸	اطلاعات کتابشناسی	ارائه پایان نامه های انجام شده در دانشگاه	
۲	چکیده		
۰	متن کامل	ارائه ی طرحهای پژوهشی انجام شده در دانشگاه	
۱۸	اطلاعات کتابشناسی		
۱	چکیده		
۰	متن کامل		
۱۷	مجموعه خاص دارد	دسترسی به مجموعه های خاص	
۱۷	اطلاعات کتابشناسی		
۰	دسترسی به صورت لینک		
۲	دسترسی به چکیده		
۰	دسترسی به متن کامل	راهنمای موضوعی	
۳۷	دسته بندی منابع اطلاعاتی براساس موضوع به صورت کلی		
۱	دسته بندی منابع اطلاعاتی براساس موضوع به صورت جزئی و تحلیلی		
۳	دسته بندی منابع اطلاعاتی براساس رشته دانشگاهی		
۱۰	شیوهنامهها		خدمات ویژه
۲	خدمات به گروههای خاص		
۱۴	امکان سفارش منابع توسط کاربران		
۲۵	دارا بودن موتور جستجوی داخلی		
۳۰	Help	ارائه متون و برنامهها	آموزش
۰	Tutorial		
۴۳	Link to programs		

- در ۷ معیار مربوط به «درباره کتابخانه»: میانگین ۲۶/۸۶ (۶۲/۴۶ درصد)؛
- در ۵ معیار مربوط به «درباره وبسایت»: میانگین ۱۳ (۳۰/۲۳ درصد)؛
- در ۴ معیار مربوط به «امانت»: میانگین ۱۱/۷۵ (۲۷/۳۲ درصد)؛
- در ۶ معیار مربوط به «مرجع و اطلاع رسانی»: میانگین ۸ (۱۸/۶۰ درصد)؛
- در ۱۹ معیار مربوط به «ابزارهای تحقیق»: میانگین ۱۱/۳۷ (۲۶/۴۴ درصد)؛
- در ۳ معیار مربوط به «خدمات ویژه»: میانگین ۱۳/۶۷ (۳۱/۷۹ درصد)؛
- در ۳ معیار مربوط به «آموزش»: میانگین ۲۴/۳۳ (۵۶/۵۸ درصد)؛

در مجموع یافته ها نشان می دهد در وبسایت های کتابخانه ای مورد مطالعه ۳۴/۰۴ محتوای درونی درصد رعایت شده است.

یافته های پژوهش

وضعیت محتوای درونی

با توجه به مقادیر ذکر شده وبسایت های کتابخانه ای دانشگاه **علوم پزشکی شاهد** با ۲۹ معیار، دانشگاه **علوم پزشکی یاسوج** با ۲۸ و **علوم پزشکی کردستان** با ۲۶ معیار از مجموع ۴۷ معیار مربوط به محتوای درونی بیشترین امتیاز و وبسایت های کتابخانه ای دانشگاه **علوم پزشکی بابل و همدان** با ۶ معیار و دانشگاه **علوم پزشکی ارومیه** با ۳ معیار کمترین امتیاز را به خود اختصاص داده اند.

یافته های پژوهش

وضعیت محتوای بیرونی

جدول ۲. معیارهای مربوط به محتوای بیرونی و مجموع امتیازات کسب شده ۹

معیار	جمع امتیازها
۲۶	کتابخانه‌ها
۳۴	مراکز اطلاع‌رسانی
۱۷	دانشگاه‌ها
۲۸	سایت همایش‌ها و کنفرانس‌ها و گروه‌های بحث
۳۲	مجلات الکترونیکی رایگان
۳۳	کتاب‌های الکترونیکی رایگان
۳۲	پایگاه‌های اطلاعاتی رایگان
۲۶	روزنامه‌ها
۲۷	سایر منابع مرجع رایگان
۳۶	نظم موضوعی
۲۹	بر اساس رشته دانشگاهی
۹	بر اساس نوع
۴	بر اساس زبان
۶	نظم الفبایی
۴	پیوند دارد
۰	انواع مختلف
۰	موضوعی
۰	ابر موتورهای جستجو
۲۷	پیوند با دروازه‌های اطلاعاتی
۲۵	پیوند با صفحه اول دانشگاه
۲۵	سایر پیوندهای مفید (سایت‌های مربوط به پیدا کردن نرم‌افزار، سازمان‌ها و غیره)

- در ۴ معیار مربوط به «پیوند با سایت‌های مرتبط»: میانگین ۲۶/۲۵ (۶۱/۰۵ درصد)؛
- در ۵ معیار مربوط به «پیوند با منابع مرجع رایگان»: میانگین ۳۰ (۶۹/۷۷ درصد)؛
- در ۵ معیار مربوط به «دسته‌بندی منابع مرجع رایگان»: میانگین ۱۶/۸ (۳۹/۰۷ درصد)
- در ۴ معیار مربوط به «پیوند با موتورهای جستجو»: میانگین ۱ (۲/۳۲ درصد)؛
- معیار مربوط به «پیوند با دروازه‌های اطلاعاتی موضوعی»: ۲۷ وبسایت (۶۲/۷۹ درصد)؛
- معیار مربوط به «پیوند با صفحه اول دانشگاه» در ۲۵ وبسایت (۵۸/۱۴ درصد)؛
- معیار مربوط به «سایر پیوندهای مفید» (سایت‌های مربوط به پیدا کردن نرم‌افزار، سازمان‌ها و غیره): ۲۵ وبسایت (۵۸/۱۴ درصد)؛
- در مجموع یافته‌ها نشان می‌دهد در وبسایت‌های کتابخانه‌ای مورد مطالعه ۴۵/۴۰ محتوای بیرونی درصد رعایت شده است.

یافته های پژوهش

در مجموع یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در وبسایت‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران در مورد عناصر **محتوای درونی** ۳۴/۰۴ درصد، **محتوای بیرونی** ۴۵/۴۰ درصد و در مجموع **۳۷/۵۵** درصد عوامل اطلاعاتی مورد بررسی، رعایت شده است.

با توجه به مقادیر ذکر شده وبسایت‌های کتابخانه‌ای دانشگاه **علوم پزشکی شاهد و شهید بهشتی** با دارا بودن ۱۶ معیار و دانشگاه **علوم پزشکی تبریز** با ۱۵ معیار و دانشگاه‌های **علوم پزشکی تربت حیدریه، تهران، سمنان، شهرکرد و مشهد** با ۱۴ معیار از ۲۰ معیار موجود بیشترین امتیاز و همچنین وبسایت‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های **علوم پزشکی بندرعباس، کردستان، یاسوج و یزد** با ۴ معیار و دانشگاه **علوم پزشکی ارتش** تنها با ۱ معیار کمترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۳. جامعه‌ی مورد بررسی و امتیازات کسب شده

ردیف	نام دانشگاه	محتوای درونی	محتوای بیرونی	مجموع امتیاز
۱	دانشگاه علوم پزشکی شاهد	۲۹	۱۶	۴۵
۲	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۲۵	۱۴	۳۹
۳	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱۹	۱۶	۳۵
۴	دانشگاه علوم پزشکی شیراز	۲۳	۱۲	۳۵
۵	دانشگاه علوم پزشکی کرمان	۲۲	۱۳	۳۵
۶	دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد	۲۰	۱۴	۳۴
۷	دانشگاه علوم پزشکی تبریز	۱۸	۱۵	۳۳
۸	دانشگاه علوم پزشکی زنجان	۲۱	۱۱	۳۲
۹	دانشگاه علوم پزشکی یاسوج	۲۸	۴	۳۲
۱۰	دانشگاه علوم پزشکی تهران	۱۷	۱۴	۳۱
۱۱	دانشگاه علوم پزشکی قم	۲۲	۹	۳۱

یافته های پژوهش

وبسایت‌های کتابخانه‌ای
دانشگاه‌های علوم پزشکی شاهد
(۴۵)؛

مشهد (۳۹)؛

شهید بهشتی (۳۵)، شیراز (۳۵)،
کرمان (۳۵)

رتبه‌های اول تا سوم

همچنین وبسایت کتابخانه
دانشگاه‌های علوم پزشکی بابل
(۱۲) و ارومیه (۹)

رتبه‌های ۴۲ و ۴۳

از میان معیارهای ارزیابی محتوای وب سایت ها پشتیبانی حدود **۳۷/۵۵** درصد معیارهای مورد بررسی، رعایت شده‌اند.

مقایسه یافته‌های پژوهش حاضر با پژوهش‌های انجام شده مرتبط نشان می‌دهد که وبسایت‌های کتابخانه‌ای دانشگاهی **کمتر از نیمی از معیارهای محتوایی** را رعایت کرده‌اند (ورع و پرتو، ۱۳۸۸). در مجموع وضعیت وبسایت کتابخانه‌های دانشگاه‌های ایران، علی‌رغم تحقیقات و پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه رضایت‌بخش نمی‌باشد؛ و این نشان‌دهنده‌ی این است که طراحان این وبسایت‌ها از نتایج پژوهش‌های موجود در طراحی وبسایت کتابخانه‌ها استفاده چندانی نکرده‌اند. نکته‌ی قابل توجه این است که برخی از وبسایت‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های علوم پزشکی علی‌رغم داشتن گروه‌های علم اطلاعات در حوزه‌ی علوم پزشکی از کیفیت مطلوبی برخوردار نیستند.

در طراحی عوامل و عناصر مربوط به وبسایت کتابخانه‌های دانشگاهی علاوه بر در نظر گرفتن اهداف کتابخانه و شناخت مخاطبان، توجه به معیارهای **کاربردپذیری وبسایت** برای کاربر نهایی بسیار مهم تلقی می‌شود.

همچنین نیاز است بعد از طراحی وبسایت کتابخانه باید عواملی به عنوان **پشتیبانان وبسایت**، کار روزآمدسازی و نگهداری وبسایت را بر عهده گیرند.

1. کتابخانه‌های دانشگاه‌های مورد مطالعه باید به ارائه خدمات **تمدید و رزرو منابع امانتی** از طریق وبسایت کتابخانه توجه بیشتری نمایند.
2. در وبسایت‌های کتابخانه‌ای دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران به **بخش میز مرجع مجازی و خدمات اطلاع‌رسانی** توجه چندانی نشده است. با توجه به اهمیت این بخش در سرعت و سهولت دسترسی به اطلاعات مفید پیشنهاد می‌شود توجه لازم را در این بخش اعمال نمایند. **خدمات گزینشی اطلاعات** از آن جمله است. همچنین استفاده از فناوری‌هایی مانند RSS، عامل مهمی در ایجاد محیط تعاملی با کاربران از طریق خدمات آگاهی‌رسانی جاری است.
3. امکان ارائه ابزارهای تحقیق و خدمات آموزشی و دسترسی به **چکیده پایان‌نامه و طرح‌های انجام شده و دسته‌بندی منابع اطلاعاتی** براساس موضوع یا رشته به صورت جزئی و تحلیلی به منظور راهنمایی پژوهشگران در دسترسی به منابع مورد نیاز فراهم گردد.
4. وبسایت‌های کتابخانه‌های مورد بررسی باید علاوه بر ایجاد دسترسی به **منابع مرجع رایگان در دسته‌بندی موضوعی یا رشته‌ای منابع** نیز همت نمایند. برقراری **پیوند با موتورها و ابرموتورهای جستجو** در دستیابی کاربران وبسایت به اطلاعات برون کتابخانه‌ای نیز حائز اهمیت است.
5. وجود **نظر بخش نظرخواهی کاربران** در وبسایت میتواند باعث شناسایی نقاط قوت و ضعف وبسایت شود.

1. Vara N, Hayati Z. Quality Assessment of academic Library homepages under the ministry of science, Research and Technology. Faslname-ketab 2007; 72 (4): 62-78
2. Vara N, Parto B. Evaluation of academic libraries Websites. [Afshin mousavi chalak](#) (Editor). with collaboration Library Association in the Iran, branch of Mazandaran. 1st Conference academic libraries Website 2009 November; Babol, Iran; 2009. [Article in Persian].
3. Noshinfard F, Niekzad M. Survey of content and structure of Iranian Islamic Azad Universities' library websites. [Afshin mousavi chalak](#) (Editor). With collaboration Library Association in the Iran, branch of Mazandaran. 1st Conference academic libraries WebSite 2009 November; Babol, Iran; 2009. [Article in Persian].
4. Hamdipour A. Assessment Study of Library Website of Iranian Universities of Medical Sciences and Suggestions for Improvement. Health Information Management 2011; 8(2):1-13.
5. Alibaig & et. al. evaluation Quality websites central library university of medical sciences the using of the way "WebQEM". Health Information Management 2011; 14(43): 63-76.
6. Raward R. A. Academic library website design principles: Development of a checklist. Australian Academic & Research libraries 2001; 32(2): 123-138.
7. Aree S. Mee-Kung S. "Evaluating Health Information Sites on the Internet in Korea: Cross-sectional Survey" Asia pac J public health, 13 suppl 2001; 19-22.
8. Mohamed Hanifa K, Anjana Venugopal M. K. Contents of national library websites in Asia: an analysis. Annals of Library and Information Study 2010; 57: 98-108.
9. Shukla A, Tripathi A. Establishing content awareness evaluation criteria for library websites: a case study of Indian academic library websites. Annals of Library and Information Studies 2010; 57: 403-416.
10. Stojanovski J. Analysis of academic library website for services, libraries in the digital age proceedings 2010; 12. [Online].

با تشکر از توجه شما

*The First National Congress of Libraries and
Information Center in Medical Universities
Pathology & Treatment of Information Flow*

18-19 november 2014

نخستین همایش ملی کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی

دانشگاه های علوم پزشکی

آسیب شناسی و آسیب زدایی جریان اطلاعات

۲۷-۲۸ آبان ماه ۹۳